

พื้นที่ชุ่มน้ำกับความสำคัญในระบบนิเวศ



พื้นที่ชุ่มน้ำ คืออะไร

คำจำกัดความตามอนุสัญญาแรมซาร์ (Ramsar Convention) หรืออนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ กล่าวว่า "พื้นที่ชุ่มน้ำ" (Wetlands) หมายถึง ที่ลุ่ม ที่ราบลุ่ม ที่ชื้นแฉะ พรุ แหล่งน้ำ ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่มีน้ำขังหรือ น้ำท่วมอยู่ถาวรและชั่วคราว ทั้งที่เป็นแหล่งน้ำนิ่งและน้ำไหล ทั้งที่เป็นน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม รวมไปถึงชายฝั่งทะเลและที่ในทะเลในบริเวณซึ่งเมื่อน้ำลดลงต่ำสุด มีความลึกของระดับน้ำไม่เกิน ๖ เมตร"

"พื้นที่ซึ่งมีลักษณะจัดได้ว่าเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ จึงรวมถึง ห้วย หนอง คลอง บึง บ่อ กระจัง (ตระพัง) บาราย แม่น้ำ ลำธาร แคว ละหาน ชานคลอง ฝิ่งน้ำ สบถาร สระ ทะเลสาบ แอ่งลุ่ม กุด ทุ่ง กว๊าน ฆ้อง บึง ทาม สบู่ แก่ง น้ำตก หาดหิน หาดกรวด หาดทราย หาดโคลน หาดเลน ชายทะเล ชายฝั่งทะเล พืดหินปะการัง แหล่งหญ้าทะเล แหล่งสาหร่ายทะเล คุ้ง อ่าว ดินดอนสามเหลี่ยม ช่องแคบ ชะวากทะเล ตะกาด หนองน้ำกร่อย ป่าพรุ ป่าเลน ป่าชายเลน ป่าโกงกาง ป่าจาก ป่าเสม รวมทั้งนาข้าว นาทุ่ง นาเกลือ บ่อปลา อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น"

ประเภทของพื้นที่ชุ่มน้ำ

พื้นที่ชุ่มน้ำทั่วโลกเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตนานาชนิด อาจแบ่งออกตามลักษณะของถิ่นที่อยู่อาศัย (habitat) เป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ พื้นที่ชุ่มน้ำชายฝั่งทะเล และพื้นที่ชุ่มน้ำในแผ่นดิน ในสองประเภทนี้ ประกอบด้วย

๑. พื้นที่ชุ่มน้ำชายฝั่งทะเล

- ทะเล (marine) หรือ ชายฝั่งทะเล เป็นบริเวณที่ไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของกระแสน้ำจากแม่น้ำ เช่น ทะเลสาบน้ำเค็ม (lagoon) หรือ น้ำกร่อย (brackish water) หาดทราย (beach) และแนวปะการัง (Coral reef) เป็นต้น

- ปากแม่น้ำ หรือ ขวากทะเล (estuarine) เป็นบริเวณที่แม่น้ำและทะเลมาบรรจบกันมีความเค็มอยู่ระหว่างน้ำทะเลและน้ำจืด เช่น ดินดอนสามเหลี่ยม (delta) ที่ราบลุ่มน้ำขึ้นถึง (tidal marsh) ป่าชายเลน (mangrove forest) หาดโคลน หาดเลน (mud flat) แหล่งหญ้าทะเล (seagrass bed) เป็นต้น



๒. พื้นที่ชุ่มน้ำในแผ่นดิน

- แหล่งน้ำไหล (riverrine) ได้แก่ แม่น้ำ ลำธาร ลำคลอง ลำห้วย ที่มีน้ำไหลตลอดปี หรือน้ำไหลบางฤดู ฝั่งแม่น้ำหรือหาดแม่น้ำ หรือสันทราย หมายถึงที่ราบลุ่มฝั่งแม่น้ำ ได้แก่ พุ่มหญ้าหรือพรุหญ้า ป่าพรุ บริเวณรอบๆ แม่น้ำที่มีน้ำท่วมขังเป็นบางครั้งบางคราว เช่น แอ่งน้ำ วังน้ำในแม่น้ำ ท่งน้ำจืด

- ทะเลสาบหรือบึง (lacustrine) ได้แก่ แหล่งน้ำขนาดใหญ่ หรือพื้นที่ที่มีน้ำขังตลอดเวลา หรือบางฤดู และมีกระแสน้ำไหลเล็กน้อย มีความลึกมากกว่า ๒ เมตร และมีพืชน้ำน้อยกว่าร้อยละ ๓๐ ของผิวน้ำ เช่น ทะเลสาบ บึงต่างๆ

- ที่ลุ่มชื้นแฉะ หรือ หนองน้ำ (palustrine) ได้แก่ พื้นที่ที่มีน้ำท่วมขังอยู่ตลอดเวลาหรือบางฤดู มีความลึกไม่เกิน ๒ เมตร และมีพืชน้ำปกคลุมมากกว่า ร้อยละ ๓๐ ของผิวน้ำ ได้แก่ ที่ลุ่มชื้นแฉะ (marsh) ที่ลุ่มสนุ่น หนองน้ำซบ (bog) ที่ลุ่มน้ำขัง (swamp) เป็นต้น

นอกจากนี้ พื้นที่ชุ่มน้ำยังรวมถึงแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น เช่น นาข้าว บ่อเลี้ยงสัตว์น้ำ พื้นที่ชลประทาน อ่างเก็บน้ำ รวมถึงคลองที่ขุดขึ้นอีกด้วย



คุณค่าและความสำคัญ

คุณค่าโดยรวมของพื้นที่ชุ่มน้ำ ได้แก่ การเป็นแหล่งน้ำ แหล่งกักเก็บน้ำฝน และน้ำท่า ป้องกันน้ำเค็มมิให้รุกเข้ามาในแผ่นดิน ป้องกันชายฝั่งพังทลาย ดักจับตะกอนและแร่ธาตุ ดักจับสารพิษ เป็นแหล่งทรัพยากรและผลผลิตธรรมชาติที่มนุษย์เข้าไปเกี่ยวเกี่ยวใช้ประโยชน์ เป็นแหล่งรวบรวมพันธุ์พืชและสัตว์ มีความสำคัญทางนิเวศวิทยาและการอนุรักษ์ธรรมชาติ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแหล่งของผู้ผลิตที่สำคัญในห่วงโซ่อาหาร ความสำคัญด้านนันทนาการและการท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น และเป็นแหล่งศึกษาวิจัยทางธรรมชาติพื้นที่ชุ่มน้ำเป็นระบบนิเวศที่มีบทบาทหน้าที่ ตลอดจนคุณค่าและความสำคัญต่อวิถีชีวิตทั้งของมนุษย์ พืช และสัตว์ ทั้งทางนิเวศวิทยา เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทั้งในระบบท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ

ภาพรวมพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทย

พื้นที่ชุ่มน้ำในประเทศไทย ประกอบด้วยป่าชายเลน ป่าพรุ หนอง บึง สนุ่น ทุ่งนา ทะเลสาบ และแม่น้ำ กระจายอยู่ทั่วประเทศ มีเนื้อที่รวมทั้งหมด ๓๖,๖๑๖.๑๖ ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ ๒๒,๘๘๕,๑๐๐ ไร่ หรือประมาณร้อยละ ๖.๗๕ ของประเทศไทย และในจำนวนนี้มีพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญในระดับนานาชาติ ๖๙ แห่ง ระดับชาติ ๔๗ แห่ง ซึ่งคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติได้มีมติให้เสนอพื้นที่ชุ่มน้ำ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าหนองบึงบอระเพ็ด เขตห้ามล่าสัตว์ป่าบึงโขงหลง อุทยานแห่งชาติสามร้อยยอด ดอนหอยหลอด เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า - สิรินคร (พรุเต๊ะแดง) อุทยานแห่งชาติ หาดเจ้าไหม - เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเกาะลิบง - ปากน้ำตรัง อ่าวพังงา และปากแม่น้ำกระบือเป็น Ramsar Site โดยแห่งแรกที่น่าเสนอพร้อมกับการเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาแรมซาร์ คือ พรุควนซีเสียนเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ซึ่งประเทศไทย ได้เข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาฯ ตั้งแต่วันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๔๑

แหล่งที่มา : <http://wetland.onep.go.th/onep/wetlands/> ค้นเมื่อ ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๙

จัดทำโดย: ส่วนส่งเสริมการจัดการ